

CORPUS

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ • ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΩΝ

Αφροδισιάς

Το Μεγαλείο
μιας Αρχαίας Πόλης

Η ΝΕΚΡΟΠΟΛΗ ΜΠΑΧΑΡΙΓΙΑ
ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΛΑΔΑ
ΜΕ ΤΙΣ «ΧΡΥΣΕΣ ΜΟΥΜΙΕΣ»

ΟΙ ΟΙΚΙΕΣ, ΟΙ ΔΡΟΜΟΙ ΚΑΙ ΤΑ
ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΟΜΠΗΙΑΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ
«ΤΟ ΔΙΑΜΑΝΤΙ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ»

ΑΒΥΔΟΣ
Η ΜΕΚΚΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΑΙΓΥΠΤΙΩΝ

ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟ ΑΡΑΓΚΟ
ΛΙΘΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ
ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ
ΠΑΛΑΙΟΛΙΘΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

Δημήτριος ο Πολιορκητής

ο «Τυχοδιώκτης» των Διαδόχων

Αργυρό (AR) τετράδραχμο
 Δημητρίου Πολιορκητού, π. 289-288 π.Χ.
 Κεφαλή θεοποιημένου Δημητρίου Πολιορκητού προς τα δεξιά με διάδημα και
 κέρατα ταύρου. Νομισματοκοπείο Αμφιπόλεως (Νομισματικό Μουσείο Αθή-
 νας, 1616α).

«Ὅσπερ οὐ βασιλεὺς, ἀλλ' ὑποκριτὴς, μετα-
 φιέννεται γλαυῦδα φαιάν ἀντί τῆς τραγικῆς ἐκεί-
 νης, καὶ διαλαθὸν ὑπεχώρησεν.»

Πλούταρχος, Βίος Δημητρίου, 44, 9.

«Σαν τον παραίτησαν οι Μακεδόνες
 κι απέδειξαν πως προτιμούν τον Πύρρο
 ο βασιλεὺς Δημήτριος (μεγάλην
 είχε ψυχὴ) καθόλου – ἔτσι εἶπαν –
 δεν φέροθηκε σαν βασιλεὺς. Επήγε
 κ' ἔβγαλε τα χρυσὰ φορέματά του,
 και τα ποδήματά του πέταξε
 τα ολοπόρφυρα. Με ρούχ' απλά
 ντύθηκε γρήγορα και ξέφυγε.
 Κάμνοντας ὁμοια σαν ἠθοποιὸς
 που ὅταν η παράστασις τελειώσει,
 ἀλλάζει φορεσιά κι ἀπέρχεται.»

Κ. Καβάφης,

«Ο Βασιλεὺς Δημήτριος»

«**Κ**ανένας από τους διαδόχους δεν είναι εικόνα της εποχής του τόσο πιστή όσο ο Δημήτριος ο Πολιορκητής. Το μακεδονικό, το ανατολικό, το ελληνικό συγκροτούν την κράση του. Το σφρίγος και η δύναμη του πολεμιστή, με τη γοητεία της εὐστοφης αττικής καλλιέργειας, μα και τη λαγνεία των ασιανών ηγεμόνων – όλα αυτά μαζί ανθίζουν στη μορφή του και κανείς δεν ξέρει τι να πρωτοθαυμάσει: την ενεργητικότητα, τη μεγαλοφυΐα ή την ελαφρότητά του; Πάντοτε αγαπάει το υπερβολικό – σε όλα! Είτε πρόκειται για τόλμη παρατραβηγμένη και περιπέτεια είτε για ασωτεία και μεγαλόπνοα σχέδια κι αποκοιτίες! Μετέωρος, αστραφτερός στον κόσμο να διαβαίνει, τα πάντα καταναλώνοντας, τον θαυμασμό, ξοπίσω του, όλων σέρνοντας ή απ' τον καρβιού του την πλώρη στα πέρατα στηλώνοντας το βλέμμα να διασχίζει τον πόντο με τα φτερά της θύελλας – να τι είναι ηδονή γι' αυτόν! Μόνο η ησυχία, του εἶν' ἀφόρητη. Και ενώ κάτι απολαμβάνει, δίψες καινούριες τον ζεντρίζουν. Και η δύναμη που ξεχειλίζει, του κορμιού και του πνεύματός του, ὄλο και νέο ἔργο γυρνεί, νέα επιχείρηση, νέον κίνδυνο, όπου όλα να ξαναπαίζονται! Λατρεύει τον πατέρα του με παιδικό θαυμασμό – κι είναι το μόνο σταθερό συναίσθημά του – ὄλα τ' ἄλλα του, στιγμιαίες παρορμήσεις! Κι αδιαφορεῖ γενικά. Ερωτας γι' αυτόν, ἴσον: ἀπόλαυση – τίποτ' ἄλλο!» Ἔτσι σκιαγραφεῖ ο Γερμανὸς ιστορικός του Μ. Αλεξάνδρου Ντρόνζεν! την παρορμητικὴ προσωπικότητα του Δημητρίου του Πολιορκητοῦ, ενός ἀνθρώπου που ενσάρκωσε, ἴσως περισσότερο από οποιονδήποτε ἄλλον ελληνιστικὸ ηγεμόνα, την πολυτάραχη εποχή του, γνήσιο τέκνο αὐτὸς ενός νέου αναδυόμενου κόσμου. Αν και χωρίς να διαθέτει τις χαρισματικές ικανότητες του πατέρα του, Αντιγόνου του «Μονοφθαλμοῦ», τον οποίο αγαποῦσε υπερβολικά²,

βρέθηκε, κυρίως μετά τον θάνατο του τελευταίου, στο επίκεντρο της πολιτικής ιστορίας, δεδομένου ότι οι επιλογές του – και οι φιλοδοξίες του – συστειρώσαν αμέσως τους ἄλλους Διαδόχους ἐναντίον του.

Ενας ἄλλος νεώτερος Γερμανὸς ιστορικός, ο Χανς-Γιόαχιμ Γκέρχε³, σχολιάζοντας γενικά τη συμπεριφορά των Διαδόχων σημειώνει, ανάμεσα στα ἄλλα, ως κρίσιμο το γεγονός ότι, τόσο στους στόχους όσο και στα κίνητρό τους, διακρίνουμε την ἴδια πνευματικὴ συγγένεια με τον Μ.Αλέξανδρο: «Και τους διαδόχους του βασιλιά είχε σφραγίσει το αίτημα της ἀμιλλας για τιμή και δόξα, ἰδίως τώρα, που ως πρότυπό τους δεν είχαν πλέον μόνο τους μυθικούς ἥρωες, ἀλλὰ τον ἴδιο τον Αλέξανδρο». Η ανταγωνιστικὴ τους διάθεση υπήρξε τόσο έντονη και γεμάτη υπερένταση, ὥστε οποιονδήποτε «εσωτερικὴ ἀναστολή» στο ἦθος αὐτῶν των μεγάλων ἀνδρῶν τελικά δεν αποτέλεσε ἰσχυρὸ ἀνασταλτικὸ παράγοντα. Ο Δημήτριος λοιπόν, ὅπως, πολύ περισσότερο, ο πατέρας του Αντίγονος, διαπνεόταν από την ἔμμονη ἰδέα να διαφυλάξει στο ἀκέραιο τη μεγάλη αυτοκρατορία του Αλεξάνδρου. Φλεγόταν, θα ἔλεγε κανείς, από μία παράφορη ἐπιθυμία να διευρύνει την κληρονομία του πατέρα του και να δημιουργήσει ἕνα μεγάλο κράτος, ἐνώνοντας ὑπὸ το σκήπτρο του ὄλες τις σατραπείες της αυτοκρατορίας, από την Ελλάδα ἕως την Ἰνδία. Ὡς εκφραστὴς της λεγόμενης «ἐνωτικῆς» τάσης πολέμησε με πάθος τους ἄλλους ελληνιστικὸς ηγεμόνες, τον Λυσίμαχο, τον Σέλευκο και τον Πτολεμαῖο, οι οποίοι, ἔχοντας κατανοήσει πόσο ἐξαιρετικὰ δύσκολη ἦταν η διατήρηση της ἐνότητας του ἀχανοῦς κράτους, προχώρησαν με περισεψη στην οργάνωση ανεξάρτητων πλέον βασιλείων (αὐτὸ ἰσχύει, κυρίως, για την περίπτωση του Πτολεμαίου του Λάγου, σατράπη και αργότερα βασιλέα της Αιγύπτου), που

Νομισματικά

Χρυσός (ΑΥ) στατήρας Δημητρίου Πολιορκητού, αναμνηστική κοπή, π. 300-295 π.Χ. Βάρος 8,54 γρ. Νομισματοκοπείο Σαλαμίνας Κύπρου. [Newell 1927, σ. 26, αρ. 22 (σε τετραδράχμια)/Οικονομίδου 1993, σ. 540 και σημ. 23] (Νομισματικό Μουσείο Αθήνας)
 Εμπροσθότυπος: Νίκη σάλπιζει, με ανοιχτές τις φτερούγες και κρατώντας σκήπτρο, προς τα αριστερά, πάνω στην πρόρα πολεμικού πλοίου. Κύκλος σφαιριδίου.
 Οπισθότυπος: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ. Αθηνά Προμάχος (ορατή από τα νότια) προς τα αριστερά, κρατώντας ασπίδα, με γοργόνη, και δόρυ. Μονογράμματα αριστερά και δεξιά στο πεδίο.

ως κοινή συνισταμένη είχαν την αποδοχή της διαίρεσης της αυτοκρατορίας.

Σύμφωνα με τον Διόδωρο⁴ ο Δημήτριος «*ἦν δὲ καὶ κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ σώματος καὶ κατὰ τὸ κάλλος ἥρωϊκὸν ἀποφαίνων ἀξίωμα*». Ωστόσο, δεν τον θεωρεί μεγάλο στρατηλάτη και πολιτικό άνδρα, παρά τον χαρακτηρίζει επιπόλαιο μη μπορώντας να διαφυλάξει την κληρονομιά του πατέρα του, ενός ανθώπου αναμφισβήτητα με μεγάλες οργανωτικές ικανότητες. Η δύναμη του Δημητρίου θα σβήσει και θα εξαφανισθεί μαζί του. Ο Πλούταρχος⁵ τον περιγράφει ως θαρραλέο, αγαπητό στο στράτευμα και αποφασιστικό, που ανάμεσα στα όνειρά του ήταν να ξαναζωντανέψει τον περήφανο αθηναϊκό δήμο (στην πραγματικότητα επρόκειτο για ένα σχέδιο του Αντιγόνου, ο οποίος αποσκοπούσε στην εξουδετέρωση της επιρροής του Πτολεμαίου και του Κασσάνδρου στην Ελλάδα, ειδικότερα δε, στην Αθήνα που τελούσε υπό την κυριαρχία του Κασσάνδρου⁶). Η απειλευθέρωση της Αθήνας εορτάσθηκε με τρόπο πανηγυρικό από τους Αθηναίους, οι οποίοι απέδωσαν υπερβολικές τιμές στον Δημήτριο και τον Αντίγονο, αναγορεύοντάς τους «βασιλείς» και «σωτήρες»⁷. Μερικά χρόνια αργότερα, ο Δημήτριος ίδρυσε μία Ελληνική Συμμαχία με έδρα την Κόρινθο και κατάφερε να κυριαρχήσει σε ένα νυμφονόμομο εδαφικά βασίλειο, το οποίο απαρτίστηκε από μεγάλα τμήματα της Μ. Ασίας, μία μεγάλη αυτοκρατορία στη θάλασσα, όπου είχε ιδιαίτερες επιτυχίες εις βάρος του Πτολεμαίου, ενώ για ένα βραχύ χρονικό διάστημα έθεσε υπό την εξουσία του τη Μακεδονία. Ηδη από το 306 π.Χ., κατά την πολιορκία της Σαλαμίνας της Κύπρου, είχε δείξει ο Δημήτριος πόσο εφευρετικός ήταν στην πολιορκητική τέχνη, κατασκευάζοντας κάθε είδους μηχανές, γεγονός το οποίο του έδωσε και την προσωνυμία «Πολιορκητής»: χελώνες, κριούς, καταπέλτες και πετροβόλα, κυρίως, όμως, την περίφημη «ελέπολι», έναν πλώριο πολιορκητικό πύργο με διάφορους τύπους καταπελτών.

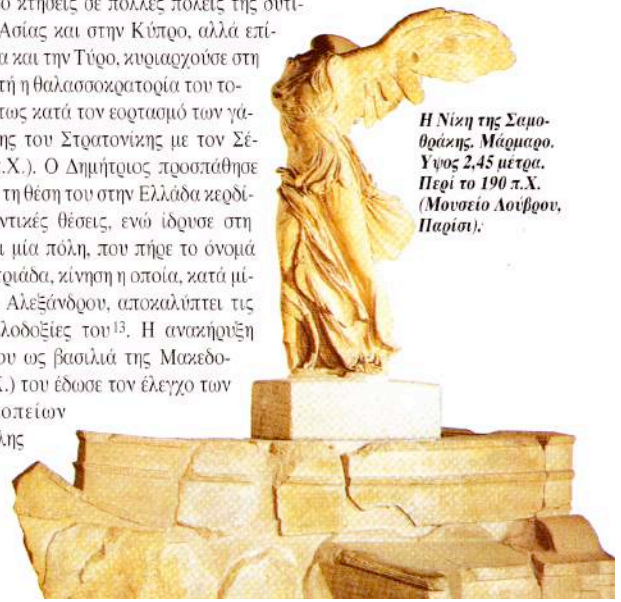
Η μεγαλύτερη επιτυχία, πάντως, σημειώθηκε στη θάλασσα, όπου βρισκόταν και η αμυγή του δόρατος της ισχύος του Πολιορκητού. Στα ανοιχτά της Σαλαμίνας της Κύπρου συνέτριψε την ίδια χρονιά σε μία σκληρή ναυμαχία τον στόλο του Πτολεμαίου (από τα 140 πλοία του Πτολεμαίου αιχμαλωτίστηκαν τα 120), με αποτέλεσμα να περάσει η Κύπρος στην κυριαρχία του Αντιγόνου και του Δημητρίου. Άμεση πολιτική συνέπεια αυτής της ναυτικής νίκης του Δημητρίου, που χαρακτηρίστηκε ως «ένα από τα λαμπρότερα κατορθώματα της ελληνικής πολεμικής ιστορίας»⁸, ήταν η οικειοποίηση του τίτλου του «βασιλέως» από τον Αντίγονο (έως τότε οι Διάδοχοι έφεραν τον τίτλο «στρατηγός»), γεγονός το οποίο αποτυπώνεται χαρακτηριστικά στις νομισματικές κοπές του Αντιγόνου («βασιλέως Αντιγόνου») και του Δημητρίου («βασιλέως Δημητρίου»). Ήταν η νίκη αυτή του Δημητρίου, που γιορτάστηκε με την έκδοση κατά τα τέλη του 4ου αιώνα, από το νομισματοκοπείο της Σαλαμίνας, ενός εξαιρετικού τετραδράχμου, που παρουσιάζει μία Νίκη να σάλπιζει πάνω στην πρόρα ενός πολεμικού πλοίου – παράσταση η οποία παρουσιάζει μία αξιολογότερη ομοιότητα με την περίφημη Νίκη της Σαμοθράκης, σήμερα στο Λούβρο. Παρόμοια μνημεία πρέπει ήδη να υπήρχαν και

Αργυρό (ΑΡ) τετραδράχμιο Δημητρίου Πολιορκητού, αναμνηστική κοπή, π. 306-283 π.Χ. Βάρος 17,22 γρ. Νομισματοκοπείο Σαλαμίνας Κύπρου. [Newell 23, πιν. III2] (ANS - 1967.152.200)
 Εμπροσθότυπος: Νίκη σάλπιζει, με ανοιχτές τις φτερούγες και κρατώντας σκήπτρο, προς τα αριστερά, πάνω στην πρόρα πολεμικού πλοίου. Κύκλος σφαιριδίου.
 Οπισθότυπος: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ. Ποσειδών (ορατός από τα νότια) εφορμά προς τα αριστερά κραδαινώντας τρίαινα, ενώ στο προτεινόμενο αριστερό χέρι τυλίγεται η χλαμίδα του. Μονογράμματα αριστερά και ανάμεσα στα πόδια (HR). Διακρίνεται κύκλος σφαιριδίου.

ένα από αυτά ίσως να υπήρξε το πρότυπο του νομίσματος του Δημητρίου. Ο οπισθότυπος εικονίζει τον θεό Ποσειδών, προστάτη του βασιλιά, κραδαινώντας τρίαινα – μία επιβλητική μορφή, της οποίας το σώμα αποδόθηκε σύμφωνα με τον ελληνιστικό ρηθμό, μολοντί η αωρούμενη στάση αρχαίζει και θυμίζει πολύ την αρχαϊκή Αθηνά Αλκιδήμο της Αλεξάνδρειας (μορφή η οποία χαράχθηκε επάνω σε αργυρά τετραδράχμια του Πτολεμαίου Ι⁹). Στο ίδιο γεγονός αναφέρεται και η νικητήρια κοπή χρυσών στατήρων από το νομισματοκοπείο της Σαλαμίνας Κύπρου, που εικονίζει στον εμπροσθότυπο τη Νίκη να σάλπιζει και στον οπισθότυπο την Αθηνά Προμάχο, με αποτέλεσμα να συνθέτουν και οι δύο πλευρές ένα «ζωογραφικό» δίπτυχο, που υμνεί τη μεγάλη νίκη του Πολιορκητού¹⁰. Αυτές οι νομισματικές σειρές, σε μία εποχή κατά την οποία ο Δημήτριος είχε μεγάλη εμπιστοσύνη στον στόλο του, παρουσιάζουν ιδιαίτερη ιστορική αξία, διότι, αν εξαιρέσουμε τα νομίσματα που κόπηκαν στα Σούσα για να εορτασθεί η εκστρατεία του Αλεξάνδρου στην Ινδία¹¹ και ελάχιστα μεταγενέστερα ελληνιστικά παραδείγματα, δεν υπάρχουν άλλες παρόμοιες «ιστορικές» κινήσεις δράσης στην ελληνική νομισματοκοπία πριν από τη ρωμαϊκή περίοδο¹².

Η προσπάθεια του Δημητρίου να κυριεύει τη Ρόδο, μετά από πολιορκία ενός ολόκληρου χρόνου (305-304 π.Χ.) και με κάθε λογής πολιορκητικές μηχανές, κατέληξε σε αποτυχία. Οι ενέργειες αυτές του Δημητρίου και του πατέρα του Αντιγόνου προκάλεσαν την ένωση των αντιπάλων τους σε έναν συνασπισμό (302 π.Χ.), που οδήγησε στη μάχη της Ιψού (301 π.Χ.), όπου τελικά βρήκε τον θάνατο ο σφονδαλιανός επών βασιλιάς Αντίγονος ο «Μονόφθαλμος». Εντούτοις, ο Δημήτριος δεν εγκατέλειψε το σχέδιό του: να γίνει ο ένας και μοναδικός βασιλιάς ολόκληρης της αυτοκρατορίας. Εχοντας διατηρήσει μία σειρά από κτήσεις σε πολλές πόλεις της δυτικής Μικράς Ασίας και στην Κύπρο, αλλά επίσης τη Σιδώνα και την Τύρο, κυριαρχούσε στη θάλασσα. Αυτή η θαλασσοκρατορία του τονίσθηκε δεινότερα κατά τον εορτασμό των γάμων της κόρης του Στρατονίκης με τον Σέλευκο (299 π.Χ.). Ο Δημήτριος προσπάθησε να εδραιώσει τη θέση του στην Ελλάδα κερδίζοντας σημαντικές θέσεις, ενώ ίδρυσε στη Θεσσαλία και μία πόλη, που πήρε το όνομά του, τη Δημητριάδα, κίνηση η οποία, κατά μίμηση του Μ. Αλεξάνδρου, αποκαλύπτει τις ευρύτερες φιλοδοξίες του¹³. Η αναζήτηση του Δημητρίου ως βασιλιά της Μακεδονίας (294 π.Χ.) του έδωσε τον έλεγχο των νομισματοκοπειών της Αμφίπολης και της Πέλ-

Η Νίκη της Σαμοθράκης. Μάρμαρο. Ύψος 2,45 μέτρα. Πέρι το 190 π.Χ. (Μουσείο Λούβρου, Παρίσι).

Αργυρό (AR) τετράδραχμο Δημητρίου Πολιορκητού, π. 294-288 π.Χ.
Βάρος 17,16 γρ. Νομισματοκοπείο Αμφίπολης.
[Newell 124] (CNG)

Εμπροσθότυπος: Κεφαλή θεοποιημένου Δημητρίου Πολιορκητού προς τα δεξιά με διάδημα και κέρατα ταύρου. Κύκλος σφαιριδίων.
Οπισθότυπος: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ. Ποσειδών γυμνός, στέζεται προς τα αριστερά, πατώντας σε βράχο με το δεξί πόδι και κρατώντας τρίαινα με το αριστερό χέρι. Μονογράμματα αριστερά και δεξιά στο πεδίο. Κύκλος σφαιριδίων.

Αργυρό (AR) τετράδραχμο Δημητρίου Πολιορκητού, π. 289-288 π.Χ.
Βάρος 17,16 γρ. Νομισματοκοπείο Αμφίπολης.
[Newell 124] (Antiqua/9C011/Anastos collection/NFA XXV, 29 Nov. 1990)

Εμπροσθότυπος: Κεφαλή θεοποιημένου Δημητρίου Πολιορκητού προς τα δεξιά με διάδημα και κέρατα ταύρου. Κύκλος σφαιριδίων.
Οπισθότυπος: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ. Ποσειδών γυμνός, στέζεται προς τα αριστερά, πατώντας σε βράχο με το δεξί πόδι και κρατώντας τρίαινα με το αριστερό χέρι. Μονογράμματα αριστερά και δεξιά στο πεδίο. Κύκλος σφαιριδίων.

λας και ακόμη κληρονόμησε τα ανεξάντλητα αποθέματα χρυσού της Μακεδονίας. Η χρυσή νομισματοκοπία του Δημητρίου απαρτίζεται αποκλειστικά από στατήρες του αττικού μετρικού συστήματος, οι οποίοι εκδόθηκαν πρώτα, σύμφωνα με την πράξη τακτική των Διαδόχων, στο όνομα του Μ. Αλεξάνδρου, αλλά μετά το 299 π.Χ. στο δικό του όνομα. Προσαθώντας να υλοποιήσει τα κατακτητικά του σχέδια διοχέτευσε μεγάλες ποσότητες από τα αποθέματα των ορυχείων της Μακεδονίας θέτοντας σε κυκλοφορία χρυσούς στατήρες και αργυρά τετράδραχμα.

Αλλά, τα νομίσματα του Δημητρίου¹⁴ παρουσιάζουν ασυνήθιστο ιστορικό ενδιαφέρον και για έναν επιπλέον λόγο: είναι στην πραγματικότητα τα πρώτα πορτραίτα σε νομίσματα, που κόπηκαν στην Ευρώπη¹⁵. Η επίδραση της νομισματοκοπίας του Μ. Αλεξάνδρου είναι εμφανής, δεδομένου ότι το νέο ελληνιστικό πορτραίτο εξελίχθηκε ξεκάθαρα από την κεφαλή του Ηρακλέους στις κοπές του Μ. Αλεξάνδρου. Την αρχή έκανε ο Πτολεμαίος Α' (περίπου 305/4 π.Χ.), τον οποίο ακολούθησε ο Δημήτριος¹⁶ στη χάριξη των δικών του ιδεαλιστικών πορτραίτων σε αργυρά τετράδραχμα που κόπηκαν στην Αμφίπολη (289-288 π.Χ.) και σε χρυσούς στατήρες της Πέλλας (283 π.Χ.), όπου η μορφή του βασιλιά αποδίδεται θεοποιημένη, όπως υποδηλώνουν τα κέρατα ταύρου του Ποσειδώνα (παρόμοια με τη θεοποιημένη απόδοση του Ηρακλέους στις νομισματικές σειρές του Μ. Αλεξάνδρου) και με ένα αδιόρατο μειδίωμα στη γαλήνια έκφραση του προσώπου¹⁷, ενός προσώπου «σπάνιας και εκπληκτικής ομορφιάς» σύμφωνα με τον Πλούταρχο¹⁸. Στα νομισματικά πορτραίτα του ο Δημήτριος (όπως και ο Πτολεμαίος Α') παρουσιάζεται με ένα διάδημα, το οποίο καθιερώθηκε ως βασιλικό σύμβολο από την εποχή του Μ. Αλεξάνδρου¹⁹. Ένα άλλο πορτραίτο του Δημητρίου, στον εμπροσθότυπο ενός αργυρού τετραδράχμου από το νομισματοκοπείο των Θηβών (289-287 π.Χ.), προσφέρει μία περισσότερο ρεαλιστική αναπαράσταση και υπαινίσσεται τον φλογερό χαρακτήρα του²⁰. Σε έναν χρυσό στατήρα από το νομισματοκοπείο της Πέλλας, με το εξιδανικευμένο κεφάλι του Δημητρίου στον εμπροσθότυπο, παρουσιάζει τον βασιλιά έφιππο στον οπισθότυπο, απεικόνιση η οποία θεωρείται ότι αποτελεί μία προσπάθεια του Δημητρίου να τονώσει την εξουσία του στην πρόσφατα αποκτηθείσα Μακεδονία χαράσσοντας έναν παραδοσιακό μακεδονικό τύπο, που απαντάται στην ασπυμένα νομισματοκοπία της Μακεδονίας, ήδη από την εποχή του Αλεξάνδρου Α' και του Φιλίππου Β'. Η ταύτιση του Δημητρίου με τον Ποσειδώνα, εκτός, βέβαια, από την ύπαρξη των κεράτων ταύρου στα πορτραίτα του βα-

σιλιά, τονίζεται ιδιαίτερα και με την ολόσωμη απεικόνιση του θεού στους οπισθότυπους αργυρών τετραδράχμων. Σε αυτές τις νομισματικές σειρές, άξιο μνείας είναι το πλάσιμο της μορφής του Ποσειδώνα με τους έντονα προβλλόμενους μύες του σώματος, που παραπέμπει με ενάργεια σε ελληνιστικά γλυπτά²¹. Μάλιστα, ο Ποσειδώνας των τετραδράχμων που κόπηκαν από το νομισματοκοπείο της Αμφίπολης (289-288 π.Χ.), έτσι που εικονίζεται γυμνός πατώντας το δεξί του πόδι πάνω σε βράχο - το δεξί χέρι «αναπαύεται» στον δεξιό μηρό - και με το αριστερό του χέρι να κρατάει τρίαινα, είναι φανερό πως έχει ως πρότυπο το διάσημο στην αρχαιότητα γλυπτό του Λυσίππου, γνωστό σήμερα από μεταγενέστερα παραδείγματα ως «Ποσειδώνας του Λατερανού» (στον τύπο αυτό ανήκει και ένα ωραίο χάλκινο αγαλματίδιο του Ποσειδώνα - περίπου 200 π.Χ. - στο μουσείο της Πέλλας). Εξάλλου, τον ίδιο τύπο φαίνεται να ακολουθεί και το γνωστό χάλκινο αγαλματίδιο της Νεάπολης Ιταλίας (Εθν. Μουσείο), όπου εικονίζεται ο ίδιος ο Δημήτριος ο Πολιορκητής να στηρίζει το δεξί του πόδι πάνω σε έναν βράχο (στάση που παραπέμπει καθαρά στο έργο του Λυσίππου και συνεπώς στον θεό Ποσειδώνα).

Οι συνεχείς επεμβάσεις του Λυσίμαχου της Θράκης και μίας νέας προσωπικότητας, του Πύρρου, βασιλιά της Ηπείρου, περιορίσαν τη δύναμη του Δημητρίου στη Μακεδονία, η οποία, εντέλει, διαμοιράστηκε στους δύο αντιπάλους του²². Οι εξελίξεις ήταν δυσόιωνες και στη νότια Συρία (Κοίλη Συρία), την οποία κατέλαβε ο Πτολεμαίος, που την εποφθαλμιούσε ανέκαθεν, αφαιρώντας από τον Δημήτριο τις δύο πολύ σημαντικές κτήσεις της Σιδώνας και της Τύρου. Ο Δημήτριος, με το ακατάβλητο θάρρος που τον χαρακτήριζε, συνέχισε τον αγώνα του προσπαθώντας να επανακτήσει το κράτος του πατέρα του στη Μ.Ασία (η οποία είχε περιέλθει στον Λυσίμαχο). Μετά από κάποιες μάχες που έδωσε στη Μ. Ασία με τον Αγαθοκλή, γιο του Λυσίμαχου, αναγκάστηκε να περάσει στο βασίλειο του Σελεύκου, ο οποίος τελικά τον αιχμαλώτισε το 285 π.Χ. Τον τρίτο χρόνο της αιχμαλωσίας του αρρώστησε (από συνεχή οινοποσία²³) και πέθανε απογοητευμένος σε ηλικία 54 ετών στην Απάμεια της Συρίας. Η στάχτη του, μέσα σε χρυσή τεφροδόχο σκεπασμένη με βασιλική πορφύρα και διάδημα, μεταφέρθηκε στην Ελλάδα όπου, σύμφωνα με τον Πλούταρχο²⁴, έγινε δεκτή με συγκίνηση και τάφηκε με τιμές από τον γιο του, Αντίγονο Γονατά, στη Δημητριάδα της Θεσσαλίας.

Δημήτριος Ν. Γαρουφαλής Αρχαιολόγος - Δ/ντής Σύνταξης

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Johann Gustav Droysen, *Ιστορία των Διαδόχων του Μεγάλου Αλεξάνδρου* (μετάφ. & υποσημ. Ρ. - Η. - Σ. Αποστολίδης), εκδ. Τραπέζης Πρωτεύουσας, Αθήνα 1993.
2. Πλούταρχος, *Βίος Δημητρίου*, 3, 1: «*ἦν μὲν οὖν καὶ φιλοπαύου διαφερόντως*».
3. Hans-Joachim Gehrke, *Ιστορία του Ελληνιστικού Κόσμου*, σελ. 58, ελληνική μετάφραση Μ.Ι.Ε.Τ., Αθήνα 2000.
4. Διόδωρος Σικελιώτης [Κ', 92, 3-4].
5. Πλούταρχος, *Βίος Δημητρίου*, 2.
6. Εμμ. Μαρκογιαννίδης, *ΙΕΕ*, τ. Δ', σελ. 281α.
7. Πλούταρχος, *Βίος Δημητρίου*, 10, 3-5.
8. Ιωάννης Τουλουμάκος, *ΙΕΕ*, τ. Δ', σελ. 321β.
9. G.K. Jenkins, *Ancient Greek Coins*, σελ. 126-7, εις. 345.
10. Μ. Οικονομίδου, *Αρχαία Νομίσματα*, Εκδ. Αθηνών, σελ.

239, εις. 138.

11. G.K. Jenkins, *Ancient Greek Coins*, εις. 346: πρόκειται για ένα αργυρό δεκάδραχμο που εικονίζει το Μ. Αλεξάνδρο(;) έφιππο να επιτίθεται στον βασιλιά Πόρο(;) που βρίσκεται πάνω σε πολεμικό ελέφαντα (BMC 61, βρέθηκε στην Bokhara).

12. C. Howgego, *Ancient History from Coins*, 66ff., Holscher, T., *Griechische Historienbilder des 5. und 4. Jahrhunderts v. Chr.*, 200-2, 218, Würzburg 1973.

13. Th.R. Martin, *Sovereignty and Coinage in Classical Greece*, σσ. 139-45, 148, Princeton Univ. Press, New Jersey 1985.

14. E.T. Newell, *The coinages of Demetrius Poliorchetes* (Oxford Univ. Press, 1927).
15. G.K. Jenkins, *Ancient Greek Coins*, 127, εις. 351 & 352.
16. I.A. Carradice, *Greek Coins*, 62, British Museum, 1995.

17. Μ. Οικονομίδου, *Αρχαία Νομίσματα*, Εκδ. Αθηνών, σελ. 239β, εις. 140.

18. Πλούταρχος, *Βίος Δημητρίου*, 2, 2: «*ἰδέα δὲ καὶ κάλλι προσώπου θαυμαστός καὶ περικτός, ὥστε τῶν πλαττονίων καὶ γραφόντων μὴνὲν τῆς ομοιότητος ἐμυθήσθαι*».

19. R. Smith, *Hellenistic Royal Portraits*, σσ. 34-38, Oxford 1988.

20. G.K. Jenkins, *Ancient Greek Coins*, σελ. 127, εις. 352.

21. Μ. Οικονομίδου, *Αρχαία Νομίσματα*, Εκδ. Αθηνών, σελ. 31β.

22. Πλούταρχος, *Βίος Δημητρίου*, 44, 11.

23. Πλούταρχος, *Βίος Δημητρίου*, 52, 1-5: «*...καὶ φέρων ἑαυτὸν εἰς πότους καὶ κίβους κατ'ἄεθλα...καὶ παρακαλιπτόμενος τῆ μὴν διάνοιαν...ἵπ' ἀργίας καὶ πλοημονῆς καὶ οἴνου νοσησας ἀπέθανεν*».

24. Πλούταρχος, *Βίος Δημητρίου*, 53, 1-7.